

The Effective Factors on Academic Motivation and Its Level in the First-Level Seminary Students in the Mashad Howzeh

■ Mahdi Qaemi Nik¹ ■ Ali Saeidi²

Paper type:
Research paper

Abstract

- **Objective:** This study investigates the effective factors on academic motivation and its level in the first-level male students in the Mashad Howzeh (Seminary).
- **Method:** The methodology of the research is a descriptive survey one, and its statistical population included all the first level male students at Mashhad Howzeh, who were studying in the academic year 2019-2020, and their schools teachers and officials. Among this statistical population, 139 students from the first to the fifth grade among 5 seminary schools as the sample participated voluntarily. In addition, 12 teachers and officials of these schools were selected as the available sample. ISM Academic Achievement Motivation Questionnaire and semi-structured interviews with the teachers, principals and officials at the Mashhad Howzeh (Seminary) were used to collect data. One-sample T-Test, Friedman Ranking Test, and Analysis of Variance were used to analyze the data.
- **Finding:** The findings showed that 6.5% of students had low motivation, 88.5% had moderate motivation, and 5% had high motivation. Among the components of academic motivation, the average of the tendency to work and study, tendency to progress, purposefulness, self-esteem, self-reliance, spiritual rewards and social cooperation was desirable.
- **Conclusion:** Furthermore, the findings of the interviews with the schools officials and teachers of these students showed that the most important factors in reducing motivation are the lack of awareness of goal and the career future, the large volume of courses and, in some cases, disproportionate ones, and choosing an unmotivated and inappropriate friend. From the their teachers' point of view, presenting the courses in a practical way, developing personality in the students and giving them dignity, having an appropriate role model, and paying attention to the spiritual affairs and recourse (*tawassul*) are the most important factors in increasing students' motivation.

Keywords: motivation, academic motivation, Howzeh (Seminary), the seminary students in the first level

- **Citation:** Mahdi Qaemi Nik, Ali Saeidi.(2021). The Effective Factors on Academic Motivation and Its Level in the First-Level Seminary Students in the Mashad Howzeh Applied Issues in Islamic Education, 6(3): 61-80.

Received: 2021/05/31

Accepted: 2021/08/03

1. An MA in Educational Psychology, Al-Mustafa University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran

E-mail: mirzaqaeminik1359@gmail.com 0000-0002-2251-4278

2. **Corresponding Author:** An Assistant Professor, the Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Mashhad, Iran

E-mail: ali.saeidi@cfu.ac.ir 0000-0002-9112-0619

بررسی میزان و عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک حوزه علمیه مشهد

■ محمد مهدی قائمی نیک* ■ علی سعیدی**

چکیده

- هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی میزان و عوامل مؤثر بر انگیزش طلاب برادر سطح یک شهر مشهد بود.
- روش: روش پژوهش توصیفی پیمایشی و جامعه آماری پژوهش شامل کلیه طلاب برادر سطح یک مشهد مقدس در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ و اساتید و مسئولان آموزشی آنان بود. از این جامعه به طور داوطلبانه ۱۳۹ نفر از طلاب مشغول به تحصیل از پایه اول تا پنجم از ۵ حوزه علمیه به عنوان نمونه شرکت نمودند. از بین اساتید و مسئولان آموزشی این حوزه ها نیز ۱۲ نفر به عنوان نمونه در دسترس انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسش نامه انگیزش پیشرفت تحصیلی ISM و مصاحبه نیمه ساختار یافته با اساتید، مدیران مدارس و مسئولین آموزش حوزه علمیه مشهد استفاده شد و برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون تک نمونه ای و آزمون رتبه بندی فریدمن و تحلیل واریانس استفاده شد.
- یافته ها: یافته های پژوهش نشان داد که ۶/۵ درصد از طلاب دارای انگیزش کم، ۸۸/۵ درصد دارای انگیزش متوسط و ۵ درصد دارای انگیزش زیاد بودند. از بین مؤلفه های انگیزش تحصیلی، میانگین گرایش به کار و تحصیل، گرایش به پیشرفت، هدفمندی، عزت نفس، اتکابه نفس، پاداش های معنوی و همیاری اجتماعی در حد مطلوب بود.
- نتیجه گیری: همچنین نتایج حاصله با مدیران و اساتید سطح یک برای بررسی عوامل مؤثر

بر ایجاد و افت انگیزش تحصیلی طلاب از دیدگاه مدیران و اساتید حوزه نشان داد که چهل به هدف و آینده شغلی، حجم زیاد دروس و در برخی موارد نامتناسب بودن دروس و انتخاب دوست بی انگیزه و نامناسب، از مهم ترین عوامل کاهش انگیزه و ارائه کاربردی دروس، دادن شخصیت و کرامت به طلاب، الگوی مناسب و توجه به امور معنوی و توسل، از مهم ترین عوامل افزایش انگیزش طلاب از نظر اساتید است.

واژگان کلیدی: انگیزش، انگیزش تحصیلی، حوزه علمیه، طلاب سطح یک.

مقدمه

امروزه نظام آموزش و پرورش هر کشور به دنبال شناسایی عوامل مؤثر بر فرایند یادگیری، یاددهی و به تبع آن عملکرد و پیشرفت تحصیلی فراگیران است و برای رشد و تعالی اهداف موردنظر و راهکارهای رسیدن به آنها گامی بر می دارد. (قوامی، عابدی و نیل فروشان ۱۳۹۶، به نقل از عسکری، منظری توکلی، منظری توکلی و زین الدینی، ۱۳۹۹). یکی از عوامل بسیار مؤثر بر این فرایند انگیزش است. انگیزش را به عنوان نیروی ایجاد کننده، نگهدارنده و هدایت کننده رفتار (سیف، ۱۳۹۹) و یا فرآیندهایی مانند نیاز، شناخت، هیجان و رویدادهای بیرونی که به رفتار، نیرو و جهت می دهند (رمضانی، ۱۳۹۶) تعریف کرده اند. مسائل اساسی که در روان شناسی انگیزش مطرح می شود، عبارت اند از اینکه: چرا رفتار خاصی پدید می آید؟ چرا رفتار هدف دار است؟ چرا رفتار معینی برای مدت زمانی طولانی ادامه می یابد؟

اگرچه مؤلفه های روان شناختی متعددی بر رفتار دانش آموزان تأثیر می گذارند، انگیزش تحصیلی ۲ از مهم ترین عوامل روان شناختی مؤثر در پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته می شود (Steinmayr & Spinath, 2009). در واقع انگیزش کلید یادگیری است. انگیزش تحصیلی عبارت است از گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارهای تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است (Westland & Arche, 2001)، به نقل از دلیرناصر و حسینی نسب، ۱۳۹۴). نشاط تحصیلی و موفقیت در زندگی، بستگی به شناخت عوامل

1. Motivation
2. Academic motivation

مؤثر بر انگیزش دارد تا افراد با بکار بستن آن به انگیزه بالا دست پیدا کنند. انگیزش تحصیلی به رفتارهایی مربوط می‌شود که به نوعی با عملکرد و موفقیت تحصیلی مرتبط هستند، از جمله اینکه دانش‌آموزان چقدر تلاش می‌کنند، چگونه کار خود را به‌طور مؤثر تنظیم می‌کنند، چه کارهایی را برای پیگیری انتخاب می‌کنند و در هنگام مواجهه با موانع چقدر پایدار هستند (Schunk, Meece & Pintrich, 2012). نوزادان و کودکان نوپا به‌طور طبیعی به یادگیری و شناخت دنیای پیرامون خود علاقه دارند. با افزایش تجارب منفی در مدرسه، علاقه به یادگیری و شناخت برخی از دانش‌آموزان کاهش می‌یابد زیرا این‌گونه می‌اندیشند که تلاش آنان تغییری در نتیجه به وجود نخواهد آورد (Rowell & Hong, 2013).

مطالعات مختلف ارتباط میان انگیزش تحصیلی و عملکرد یادگیرندگان را تأیید کرده‌اند (Clark, Middleton, Nguyen, & Zwick, 2014; Brian, 2015). برای مثال یافته‌های ایزدی، جویباری، بهنام‌پور و تقوی (۱۳۹۳) بر روی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان نشان داد که با افزایش انگیزه تحصیلی، عملکرد دانشجویان نیز افزایش می‌یابد. مهدیه (۱۳۹۳) در تحقیقی که به بررسی رابطه میان انگیزش و پیشرفت تحصیلی در دو گروه از طلاب ورودی سیکل و دوره متوسطه پرداخته است به این نتیجه رسیده است که میان انگیزش و پیشرفت تحصیلی طلاب رابطه مثبت وجود دارد. برای افزایش انگیزش یادگیرندگان نیز پژوهش‌های مختلفی انجام شده است. نتایج پژوهش ناصح، مرادیان دهکردی و ناصح (۱۳۹۶) بر روی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد نشان داد جهت افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان برنامه‌هایی همچون توانمندسازی اساتید در کاربرد تئوری‌های مختلف انگیزشی مؤثر خواهد بود. رشید، ذاکری، سلحشوری و کردنوقابی (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی رابطه عوامل مختلف محیطی بر انگیزش پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین عوامل فردی، عوامل خانوادگی (جز پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده)، عوامل آموزشی و عوامل اجتماعی با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. بنابراین هنگام مطالعه در زمینه انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان تنها توجه به عوامل فردی و روان‌شناختی کافی نیست، بلکه در این زمینه باید به مجموعه‌ای از عوامل خانوادگی، اجتماعی، آموزشی و فردی توجه نمود. علیرغم وجود نظریه‌های متعدد در زمینه

انگیزش، بین محققان اتفاق نظر وجود دارد که انگیزش تحصیلی با مهارت‌ها و نتایج مثبت تحصیلی و مرتبط با سلامت، مانند خودتنظیمی، پشتکار، تفکر انتقادی، پیشرفت تحصیلی، موفقیت شغلی، بهزیستی روان‌شناختی و سلامت جسمانی مرتبط است (Zaccoletti, Camacho, Correia, Aguiar, Mason, & Daniel, 2020).

حوزه علمیه، محل کسب علوم و آگاهی‌های اسلامی و آشنایی با فرهنگ اسلام توأم با عمل و اخلاص و زهد، با نظامی متکی به احساس مسئولیت دینی (موحد ابطحی، ۱۳۹۵) و مرکز اصلی نهاد علم و آموزش در تمدن و فرهنگ ایرانی - شیعی (رحمانی، ۱۳۹۲) بوده است. در نظام آموزشی حوزه، طلاب علوم دینی دارای چهار سطح علمی هستند. منظور از طلاب سطح یک، دوره مقدمات شش پایه اول تحصیلی حوزه علمیه است. تقسیم‌بندی دیگری نیز وجود دارد که سه سال اول طلبگی را، که در آن ادبیات عرب خوانده می‌شود، دوره مقدمات و سه سال بعد (پایه ۴ تا ۶) را «سطح یک» می‌گویند. البته منظور از طلاب سطح یک در این پژوهش همان معنای اول یعنی پایه اول تا ششم می‌باشد. دانش‌پژوهان علوم دینی در این سطح، دروسی همچون صرف و نحو و معانی بیان را می‌خوانند. از دیگر علوم مرسوم در این دوره، آشنایی با فقه و اصول است که غالباً طالبان علوم دینی، کتاب اصول فقه مرحوم مظفر و شرح لمعه مرحوم شهید ثانی را می‌خوانند.

یکی از موانع و آسیب‌هایی که ممکن است در مسیر حرکت طلاب علوم دینی به سمت رشد و کمال علمی و معنوی به وجود آید ضعف انگیزه طلبگی است. ضعف انگیزه نه تنها به خودی خود یک آسیب جدی به شمار می‌رود، بلکه ممکن است زمینه‌ساز بروز برخی آسیب‌های اخلاقی، تربیتی و تحصیلی طلاب نیز گردد. انگیزش تحصیلی نیز نه تنها در هنگام انتخاب زندگی طلبگی و ورود به حوزه علمیه مهم است بلکه در تمام طول تحصیل سطوح حوزوی نیز می‌تواند یکی از عوامل مؤثر بر موفقیت و یا عدم موفقیت طلاب باشد. رفتارهایی نظیر مطالعه، شرکت منظم در کلاس درس، مشارکت در بحث‌های کلاسی، مباحثه، پیش مطالعه و انتخاب تکالیف چالش‌انگیز از شاخص‌های رفتاری انگیزش تحصیلی هستند. از راه‌های گوناگونی می‌توان ایجاد انگیزه کرد و علاقه طلاب حوزه را به درس و بحث افزایش داد.

در مورد میزان انگیزه یادگیرندگان پژوهش‌های مختلفی انجام گرفته است که از آن جمله می‌توان به مطالعه روحی و آسایش (۱۳۹۱) اشاره کرد که یافته‌های آن نشان داد

انگیزه تحصیلی ۵۳ درصد از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان بالاتر از میانگین و نسبتاً قابل قبول بود. مطالعه مظلومی محمودآباد، احرام پوش، ثروت و عسکرشاهی (۱۳۸۹) نیز حاکی از این بود که ۳۵ درصد از دانشجویان شهر یزد انگیزش تحصیلی پایین داشتند و رفتارهای پرخطر نیز در این دانشجویان بیشتر از دانشجویان دارای انگیزش تحصیلی بالا بود. دوران آموزش در حوزه علمیه به طور سنتی، دوره ای طولانی است که گاه تا بیست سال و بیشتر طول می کشد (رحمانی، ۱۳۹۲) به همین خاطر طلاب باید انگیزش تحصیلی بالایی داشته باشند تا در طول زمان بتوانند به یادگیری ادامه دهند. پژوهش های صورت گرفته در زمینه انگیزش تحصیلی بیشتر بر روی جامعه دانش آموزان و دانشجویان بوده و بررسی پیشینه پژوهش نشان داد به جز چند مورد مقاله که حاکی از نظر شخصی نویسندگان آن می باشد و مواردی نیز مصاحبه (غیرعلمی) با تعدادی طلاب، کار میدانی (پیمایشی) خاصی در زمینه انگیزش تحصیلی طلاب حوزه علمیه انجام نشده است. نقش و اهمیت بسیار بالای حوزه علمیه در تعلیم و تربیت اسلامی و لزوم اصلاح و تحول در این نظام آموزشی برای حفظ پویایی و بالندگی آن (شعبانی، ناطقی و فقیهی، ۱۳۹۷)، می طلبد که به این عوامل توجه بیشتری شود. بررسی میزان انگیزش طلاب و شناخت عوامل مؤثر بر آن، یک عامل اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی طلاب بشمار می رود. هر چه انگیزه برای آموختن و فراگیری بیشتر باشد یادگیرنده فعالیت و رنج بیشتری برای رسیدن به هدف متحمل خواهد شد. آگاهی دست اندرکاران حوزه های علمیه درباره میزان انگیزش تحصیلی طلاب و مؤلفه ها و عوامل مؤثر بر آن می تواند به پیشبرد سطح آموزشی حوزه و برنامه ریزی بهتر در این خصوص کمک کند؛ لذا پژوهش حاضر به دنبال پاسخ دادن به سؤالات زیر بوده است.

۱. انگیزش تحصیلی طلاب برادر سطح یک شهر مشهد چه قدر است؟

۲. مؤلفه های انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک شهر مشهد در چه سطحی قرار دارند؟

۳. عوامل مؤثر بر افت انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه چیست؟

۴. عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه چیست؟

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری طلاب شامل تمامی طلاب برادر سطح یک مشهد است که بعد از پایان کلاس نهم (سوم راهنمایی) وارد حوزه شده بودند و از پایه یک تا پنج در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ مشغول تحصیل بودند. جامعه اساتید نیز شامل تمامی اساتیدی است که در سال تحصیلی مذکور مشغول تدریس این طلاب بودند. ۱۳۹ نفر از طلاب از ۵ مدرسه (فاضلیه، ثقلین، گلپهار، سیادت، موسوی نژاد)، به صورت داوطلبانه، به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. از بین جامعه اساتید و مدیران و مسئولین آموزش مدارس مشهد نیز با ۱۲ نفر شامل ۴ مدیر مدرسه سطح یک، ۲ مسئول آموزش و ۶ استاد که همگی دارای تحصیلات سطح ۴ حوزه (سه نفر مدرس سطح عالی و بقیه مدرس سطح یک حوزه) بودند، به عنوان نمونه در دسترس، مصاحبه گردید. برای جمع آوری داده‌ها از دو ابزار پرسشنامه و مصاحبه استفاده شد. جهت بررسی انگیزش طلاب از پرسشنامه انگیزش تحصیلی ISM استفاده شد. این پرسشنامه ۱۰۰ سؤالی در سال ۱۹۹۲ توسط مک اینرنی (McInerney) و سینکلایر (Sinclair) طراحی گردید. فرم کوتاه این پرسشنامه توسط بحرانی ساخته شده و در شیراز هنجاریابی شد. این پرسشنامه دارای ۴۹ عبارت است که بر اساس مقیاس لیکرت پنج گویه ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵)، تنظیم شده است و ۱۱ عامل انگیزش تحصیلی شامل گرایش به کار و تکلیف، گرایش به پیشرفت، هدف مداری، عزت نفس، اتکابه نفس، رقابت جویی، قدرت طلبی، شهرت طلبی، پاداش های مادی، همیاری اجتماعی و وابستگی اجتماعی را می سنجد. روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعات خارج از کشور مورد تأیید قرار گرفته است و در ایران در مطالعه بحرانی (۱۳۸۴) به روش بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ اندازه گیری شده که ضریب پایایی کل آزمون ۰/۹۵ محاسبه گردید. ضریب پایایی مقیاس ها نیز نسبتاً بالا و دامنه ضرایب از ۰/۷۰ (مربوط به مقیاس گرایش پیشرفت) تا ۰/۹۰ (مربوط به مقیاس انگیزش درونی) متغیر بود. در پژوهش حاضر نیز پایایی آزمون مورد سنجش قرار گرفت و مقدار ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در تمامی عامل های پرسشنامه ۰/۷۴۳ و بزرگ تر از ۰/۷ بود، بنابراین عامل های پرسشنامه از نظر پایایی در سطح کاملاً مناسبی قرار داشته و قابلیت اعتماد (پایایی) کل سؤالات پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت. مقدار صفر این ضریب نشان دهنده عدم قابلیت اعتماد

و ۱+ نشان دهنده قابلیت اعتماد کامل است. به طور معمول مقادیر بیش از ۰/۷ برای این ضریب می توانند پایایی پرسشنامه را تأیید نمایند (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۹۶). البته در بخش اول پرسشنامه داده های جمعیت شناختی طلاب از قبیل سن، محل سکونت، محل تحصیل، معدل کلاسیک، معدل حوزوی تا کنون، پایه تحصیلی و سال ورود به حوزه نیز جمع آوری گردید.

برای بررسی عوامل مؤثر بر انگیزش طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه، داده ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع آوری گردید. در راهنمای مصاحبه نیمه ساختار یافته جزئیات مصاحبه، شیوه بیان و ترتیب آن ها ذکر نمی شود و این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می شوند. همان طور که در این شیوه مصاحبه متداول است، سؤالات مصاحبه از قبل مشخص شد و از تمام پاسخ دهندگان، پرسش های مشابه پرسیده شد؛ اما آن ها آزاد بودند که پاسخ خود را به هر طریقی که می خواهند ارائه دهند. بعد از انجام مصاحبه ها، داده ها و مفاهیم مستخرج از مصاحبه ها مقوله بندی و کدگذاری شد و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. دو پرسش کلی که در مصاحبه با اساتید دنبال می شد عوامل اُفت انگیزه و عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک بود.

به منظور توصیف داده ها از روش های آمار توصیفی شامل آماره های فراوانی، میانگین، انحراف معیار، ضرایب چولگی و کشیدگی استفاده شد. برای بررسی میزان و عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک حوزه ی مشهد و مقایسه سطوح متغیرهای تحقیق با مقدار متوسط از آزمون t تک نمونه ای و جهت بررسی اولویت متغیرهای پژوهش از آزمون رتبه بندی فریدمن استفاده گردید. بعد از جمع آوری و ورود داده ها در نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۵، در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان و عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک حوزه علمیه مشهد انجام شد. در جدول ۱ توزیع فراوانی آزمودنی ها بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی

نام متغیر	تعداد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار
سن	۱۳۸	۱۵	۲۵	۱۸/۱۴۵	۱/۷۸۲
معدل کلاسیک	۱۲۲	۱۴	۲۰	۱۸/۴۳۹	۱/۲۰۵
معدل حوزوی	۱۲۲	۱۴	۱۹/۹۱	۱۷/۸۲۴	۱/۳۰۷

جدول ۱ نشان می‌دهد که دامنه تغییرات سن شرکت‌کنندگان در پژوهش بین ۱۵ تا ۲۵ سال و میانگین سنی ۱۸/۱۴۸ است. دامنه تغییرات معدل کلاسیک شرکت‌کنندگان در پژوهش بین ۱۴ تا ۲۰ و میانگین آن ۱۸/۴۳۹ و دامنه تغییرات معدل حوزوی شرکت‌کنندگان در پژوهش بین ۱۴ تا ۱۹/۹۱ و میانگین آن ۱۷/۸۲۴ بوده است.

برای پاسخ دادن به سؤال اول پژوهش در مورد میزان انگیزش طلاب، نمره کلی انگیزش تحصیلی محاسبه گردید. برای "نمره کلی انگیزش تحصیلی" که از میانگین کل گویه‌های پرسشنامه ساخته شده است میانگین ۳/۴۷۸ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از ۰/۰۵ (۰/۰۰۱) به‌دست‌آمد. پس به‌صورت کلی می‌توان گفت میانگین "نمره کلی انگیزش تحصیلی" در حد مطلوب است. با توجه به میانگین حاصل، نمره کلی انگیزش تحصیلی کمتر از ۳ انگیزش کم، نمره بین ۳ تا ۴ انگیزش متوسط و نمره بیشتر از ۴ انگیزش زیاد قرار گرفتند و درصد آزمودنی‌های هر کدام از این طبقات مشخص شد (جدول ۲).

جدول ۲. دسته‌بندی آزمودنی‌ها بر اساس نمره کلی انگیزش تحصیلی

نام متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کم	۹	۶/۵	۶/۵
متوسط	۱۲۳	۸۸/۵	۹۵
زیاد	۷	۵	۱۰۰

بر اساس مندرجات جدول ۲ از کل شرکت‌کنندگان، ۹ نفر معادل ۶/۵ درصد نمره انگیزش کم یعنی "کمتر از ۳"، ۱۲۳ نفر معادل ۸۸/۵ درصد نمره انگیزش متوسط یعنی

«بین ۳ تا ۴» و ۷ نفر معادل ۵ درصد نمره انگیزش زیاد یعنی «بیشتر از ۴» کسب کرده‌اند.

برای پاسخ دادن به سؤال دوم پژوهش که مؤلفه‌های انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک شهر مشهد در چه سطحی قرار دارند، علاوه بر نمره کلی انگیزش تحصیلی، وضعیت آزمودنی‌ها در هر کدام از مقیاس‌ها یا عامل‌های یازده گانه انگیزش تحصیلی مشخص گردید که این یافته‌ها در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول ۳. توصیف آزمودنی‌ها بر اساس عامل‌های انگیزش تحصیلی

نام متغیر	تعداد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
گرایش به کار و تکلیف	۱۳۹	۱	۵	۳/۸۶۸	۰/۷۰۳	-۰/۸۱۲	۱/۴۸۸
گرایش به پیشرفت	۱۳۹	۲	۵	۴/۱۵۸	۰/۶۱۸	-۰/۶۴۹	۰/۲۹۱
هدفمندی	۱۳۹	۱/۶	۴/۸	۳/۸۰۳	۰/۵۶	-۱/۰۰۲	۱/۶۲۲
عزت نفس	۱۳۹	۱/۵	۴/۵	۳/۱۷۶	۰/۵۰۲	-۰/۵۶۸	۰/۶۶۳
اتکابه نفس	۱۳۹	۱/۶	۴/۸	۳/۴۲	۰/۵۸۹	-۰/۲۲۸	۰/۰۷۲
رقابت جویی	۱۳۹	۱/۲۵	۴/۲۵	۳/۰۷۴	۰/۶۳۲	-۰/۸۰۱	۰/۲۷
قدرت طلبی	۱۳۹	۱	۵	۲/۹۷۵	۰/۷۱	-۰/۱۵۵	۰/۰۹۳
شهرت طلبی	۱۳۹	۱/۲۵	۴/۷۵	۳/۱۹۴	۰/۶۹	-۰/۳۹۹	-۰/۲۹۷
پاداش‌های معنوی	۱۳۹	۱/۶	۴/۴	۳/۲۲۳	۰/۶۲۸	-۰/۳۹	-۰/۰۰۸
همیاری اجتماعی	۱۳۹	۱/۳۳۳	۵	۴/۱۸	۰/۷۴۹	-۱/۱۹۴	۱/۷۵۵
وابستگی اجتماعی	۱۳۹	۱/۳۳۳	۴/۳۳۳	۳/۱۸۵	۰/۵۶۸	-۰/۵۷	۰/۲۴۹
نمره کلی انگیزش تحصیلی	۱۳۹	۲/۳۱۷	۴/۲۰۵	۳/۴۷۸	۰/۳۲۸	-۰/۵۳۵	۰/۹۱۲

با توجه به جدول ۳ بیشترین میانگین مربوط به «همیاری اجتماعی» و برابر ۴/۱۸۰ و کمترین میانگین مربوط به «قدرت طلبی» و برابر ۲/۹۷۵ است. ضرایب چولگی و کشیدگی برای همه شاخص‌های پژوهش در بازه (۲ و -۲) قرار دارند، پس با توجه به ضرایب چولگی و کشیدگی فرض نرمال بودن داده‌ها برای این شاخص‌ها تأیید می‌شود. در این پژوهش برای رتبه‌بندی شاخص‌های پرسشنامه از آزمون فریدمن استفاده شده است. در آزمون فریدمن فرضیه صفر مبتنی بر یکسان بودن میانگین رتبه‌ها در بین گروه‌هاست. رد شدن این فرضیه صفر به این معنی است که در بین گروه‌ها حداقل دو گروه باهم اختلاف معناداری دارند.

جدول ۴ نتایج آزمون رتبه‌بندی فریدمن

نام متغیر	میانگین رتبه‌ها	رتبه	آماره کای اسکوتر	مقدار معناداری
گرایش به پیشرفت	۹/۱۵۸	۱	۵۱۸/۲۳۱	۰/۰۰۱
همیاری اجتماعی	۸/۹۷۸	۲		
هدفمندی	۷/۷۷۷	۳		
گرایش به کار و تکلیف	۷/۶۹۴	۴		
اتکا به نفس	۵/۷۴۸	۵		
پاداش‌های معنوی	۴/۹۶۸	۶		
شهرت طلبی	۴/۸۷۴	۷		
وابستگی اجتماعی	۴/۴۵۷	۸		
عزت نفس	۴/۲۸۱	۹		
رقابت جویی	۴/۲۵۲	۱۰		
قدرت طلبی	۳/۸۱۳	۱۱		

بر اساس مندرجات جدول ۴ شاخص‌های اصلی از بیشترین تا کمترین میانگین رتبه مرتب شده است. در رتبه‌بندی انجام‌شده برای شاخص‌های اصلی، آماره کای اسکوئر آزمون فریدمن برابر $518/231$ و مقدار معناداری متناظر با آن کوچکتر از $0/000$ (به‌دست‌آمده است). نتایج آزمون رتبه‌بندی فریدمن نشان می‌دهد که شاخص گرایش به پیشرفت با میانگین $9/158$ و همیاری اجتماعی با میانگین $8/978$ بالاترین رتبه را دارا بودند. قدرت‌طلبی با میانگین $3/813$ و رقابت‌جویی با میانگین $4/252$ پایین‌ترین رتبه را داشتند.

برای پاسخ به سؤال سوم و چهارم پژوهش، یعنی عوامل مؤثر بر انگیزش طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه با ۱۲ نفر از اساتید و مدیران و مسئولین آموزش مدارس مشهد به‌عنوان نمونه در دسترس، مصاحبه گردید و عوامل اُفت انگیزه و عوامل مؤثر بر انگیزش طلاب سطح یک از دیدگاه آنان بررسی گردید. تحلیل داده‌های مصاحبه و نتایج آن را در پاسخ به سؤال اول و دوم مصاحبه یعنی عوامل مؤثر بر اُفت انگیزه و عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزش تحصیلی از دیدگاه اساتید در جدول ۵ و ۶ آمده است.

این جداول که با استفاده از روش استراوس و کوربین تهیه و تنظیم‌شده است، شامل مفاهیمی است که از بیانات اساتید در مصاحبه‌ی با ایشان استخراج‌شده است. مفاهیمی که عدد جلو آن‌ها آمده، نشان‌دهنده‌ی تأکید و تکرار آن مفهوم توسط مصاحبه‌شوندگان مختلف می‌باشد. البته این مفاهیم به‌صورت نکته برداری از جملاتی است که اساتید در مصاحبه‌ها بیان کرده‌اند. در ستون کنار مفاهیم، عنوان مقوله‌های مستخرج از مفاهیم که به موضوع خاصی اشاره دارد، آمده است.

جدول ۵. مفاهیم و مقوله‌های مستخرج از داده‌های کیفی در مورد عوامل افت انگیزه از دیدگاه اساتید حوزه

عوامل	مقوله‌ها	مفاهیم	میزان تأکید بر هر مفهوم	میزان تأکید بر هر مقوله	
عوامل افت انگیزه	عوامل مرتبط با خود طلبه	● چهل به آینده شغلی	۷	۳۳	
		● عدم شناخت هدف	۵		
		● اشتباه در انتخاب ● چهل نسبت به آینده	۳		
		● دوگانگی در الگو ● عدم علاقه به برخی دروس ● سبک زندگی مادی ● عدم توانایی در دفاع از شبهات به طلاب و روحانیت ● عدم مدیریت فضای مجازی	۲		
		● فاصله مکانی زیاد خانه تا مدرسه ● اهداف دور و دست‌نیافتنی ● عدم توانایی در حل سرزنش اطرافیان ● به هدف نمره و مدرک درس خواندن ● متأثر شدن از جو منفی جامعه	۱		
	عوامل مرتبط با استاد	● نقد نابجا به مواد و دروس آموزشی و عدم معرفی جایگزین مناسب ● برخورد نامناسب استاد ● عدم درک و عدم شناخت نوجوان و بحران نوجوانی	۳		۱۱
		● گلایه استاد از وضعیت اقتصادی و نظام حوزه	۲		
	عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی	● حجم زیاد دروس	۴		۱۱
		● نامتناسب بودن دروس ● فقدان چارت علمی مناسب و طولانی شدن دوره تحصیل ● عدم دقت در گزینش	۲		
		● بودن افراد نامناسب در بین طلاب	۱		

همان طور که در جدول ۵ مشخص است، عوامل مؤثر بر افت انگیزه طلاب در سه مقوله عوامل مرتبط با خود طلبه، عوامل مربوط به استاد و عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی، دسته بندی شده است. در بین این عوامل، بیشترین عوامل افت انگیزه از دیدگاه اساتید، به مقوله عوامل مرتبط با خود طلبه (۳۳ مورد) برمی گردد. مقوله های مرتبط با استاد (۱۱ مورد) و مسئولین آموزشی (۱۱ مورد) در رده های بعدی قرار داشتند. عامل های چهل نسبت به آینده شغلی (۷ بار)، عدم شناخت هدف (۵ بار) و حجم زیاد دروس (۵ بار)، بیشتر از سوی اساتید به عنوان عامل های افت انگیزه مطرح شده اند.

تحلیل داده های مصاحبه و نتایج آن را در پاسخ به سؤال دوم مصاحبه یعنی عوامل مؤثر بر انگیزش طلاب از دیدگاه اساتید در جدول ۶ آمده است.

**جدول ۶. مفاهیم و مقوله های مستخرج از داده های کیفی
 در مورد عوامل مؤثر بر انگیزش از دیدگاه اساتید حوزه**

کد	مقوله ها	مفاهیم	میزان تأکید بر هر مفهوم	میزان تأکید بر هر مقوله
عوامل ایجاد انگیزه	عوامل مرتبط با خود طلبه	● انتخاب رفیق مناسب ● داشتن الگوی مناسب	۵	۲۸
		● هدف معنوی و اخلاقی داشتن	۴	
		● ترسیم افق آینده	۳	
		● حفظ الگوی مناسب ● تجدید هدف در طول دوره ● مباحثه خوب و هم مباحث قوی و با انگیزه ● کسب مهارت های فردی و اجتماعی ● مقایسه خود با همسالان غیرحوزوی	۲	
		● نشاط	۱	
	عوامل مرتبط با خانواده طلبه	● ارتباط و همراهی خانواده طلبه با مدرسه ● حمایت و تشویق طلاب از سوی خانواده	۷ ۶	۱۳

جدول ۶. (ادامه)

کد	مقوله‌ها	مفاهیم	میزان تأکید بر هر مفهوم	میزان تأکید بر هر مقوله
عوامل ایجاد انگیزه	عوامل مرتبط با استاد	● ارائه کاربردی دروس و تفهیم فایده خواندن دروس	۷	۴۲
		● دادن شخصیت و کرامت به طلبه	۶	
		● مربی بودن استاد ● توجه به معنویت و توسل	۵	
		● نشاط و با حال بودن استاد ● استفاده از اساتید اخلاق ● ارتباط دادن بین درس و هدف ● نیت پاک و اخلاص	۳	
		● تخصص استاد ● بیان نکات انگیزشی توسط اساتید اخلاق ● توجه دادن به موفقیت‌های طلبه و شکر بر آن ● تشویق ● توجه به مباحثات	۲	
		● دسته‌بندی مطالب و تدریس خوب ● حالات معنوی استاد ● عدم تحقیر طلاب توسط استاد ● بیان الگوهای موفق ● ایجاد رقابت سالم ● اقناع طلبه ● توجه به اخلاقیات	۱	
عوامل ایجاد انگیزه	عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی	● کشف استعداد و ظرفیت یابی ● رسیدگی به امور طلاب و انس با ایشان ● محیط سالم و مناسب و ساده آموزشی ● ایجاد برنامه‌ها و اردوهای تفریحی و با نشاط	۳	
		● کشف نخبگان و مسابقه نخبگانی ● برنامه‌ریزی در جهت آشنای طلاب با جامعه و شأن اجتماعی ● رهایی از قید و بند قوانین دست‌وپاگیر و دردسرساز و استفاده از آن تبصره در موارد خاص	۲	

جدول ۶. (ادامه)

کد	مقوله‌ها	مفاهیم	میزان تأکید بر هر مفهوم	میزان تأکید بر هر مقوله
عوامل ایجاد انگیزه (ادامه)	عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> ایجاد جو علمی و درسی در مدرسه اولویت دادن به اخلاق و تربیت در نظام آموزشی حوزه بها دادن به اساتید سطح یک واگذاری برگزاری آزمون به مدارس و استاد کنترل فضای مجازی و کمک به مدیریت غریزه جنسی رفع دغدغه‌های فکری، مالی و زمانی طلاب مشارکت دادن طلبه در طرح‌ها و دادن مسئولیت در مدرسه به طلاب مشاوره‌های علمی و تربیتی 	۱	۲۶

همان‌طور که در جدول ۶ مشخص است، عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی طلاب در چهار مقوله عوامل مرتبط با خود طلبه، عوامل مرتبط با خانواده طلبه، عوامل مربوط به استاد و عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی، دسته‌بندی شده است. در بین این عوامل، بیشترین عوامل ایجاد انگیزه از دیدگاه اساتید، به مقوله عوامل مرتبط با استاد (۴۲ مورد) برمی‌گردد. مقوله‌های مرتبط با خود طلبه (۲۸ مورد)، مسئولین آموزشی (۲۶ مورد) و خانواده طلبه (۱۳ مورد)، در رده‌های بعدی قرار داشتند. عامل‌های ارتباط و همراهی خانواده با مدرسه (۷ بار)، ارائه کاربردی دروس و تفهیم فایده خواندن دروس از سوی اساتید (۷ بار)، حمایت و تشویق طلاب از سوی خانواده (۶ بار)، دادن شخصیت و کرامت به طلبه (۶ بار)، انتخاب رفیق مناسب (۵ بار)، داشتن الگوی مناسب (۵ بار)، مربی بودن استاد (۵ بار) و توجه به معنویت و توسل (۵ بار)، بیشتر از سوی اساتید به‌عنوان عامل‌های ایجاد انگیزه مطرح شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در پی کشف میزان و عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک مشهد بود. چهار سؤال اصلی در این پژوهش مطرح شده بود که یافته‌های این پژوهش تا حدی توانست به آن‌ها پاسخ دهد.

● **سؤال اول** در مورد میزان انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک بود که نتایج تحقیق نشان داد ۶/۵ درصد از طلاب دارای انگیزش کم، ۸۸/۵ درصد دارای انگیزش متوسط و ۵ درصد دارای انگیزش زیاد بودند. این میزان انگیزش تحصیلی با یافته‌های روحی و آسایش (۱۳۹۱) و مظلومی و همکاران (۱۳۸۹) که تقریباً نیمی از دانشجویان دارای انگیزش بالا بودند همسو است. البته بنا به ماهیت طلبگی که خصوصیت اصلی آن جستجوگری علمی است (رحمانی، ۱۳۹۲) و ورود داوطلبانه طلاب به حوزه انتظار می‌رفت که تعداد طلاب دارای انگیزش تحصیلی بالا بیشتر باشد. به برخی از علل احتمالی این کاهش انگیزه در بحث مربوط به سؤال سوم اشاره شده است.

● **سؤال دوم** به بررسی سطح انگیزش تحصیلی طلاب در هر کدام از مؤلفه‌ها یا مقیاس‌های یازده گانه می‌پردازد تا به صورت دقیق تری وضعیت انگیزشی آزمودنی‌ها را نشان دهد. یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین مؤلفه‌های انگیزش تحصیلی، میانگین گرایش به کار و تحصیل، گرایش به پیشرفت، هدف‌مداری، عزت‌نفس، اتکابه‌نفس، پاداش‌های مادی و همیاری اجتماعی در حد مطلوب بود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌هایی که به ارتباط معنادار بین انگیزه‌های کسب عزت، تشویق، توانایی، رقابت‌جویی، وابستگی اجتماعی، رسیدن به هدف‌های آینده، علاقه به تحصیل و کسب رضایت دیگران با ادامه تحصیل و پیشرفت تحصیل تأکید کرده بودند همخوانی داشت (رشید و همکاران، ۱۳۹۱). نتایج آزمون رتبه‌بندی فریدمن نشان داد که شاخص گرایش به پیشرفت با میانگین ۹/۱۵۸ و همیاری اجتماعی با میانگین ۸/۹۷۸ بالاترین رتبه را دارا بودند. قدرت‌طلبی با میانگین ۳/۸۱۳ و رقابت‌جویی با میانگین ۴/۲۵۲ پایین‌ترین رتبه را داشتند. با توجه به رتبه پایین شاخص‌های شهرت‌طلبی و قدرت‌طلبی، می‌توان این‌گونه استنباط و نتیجه‌گیری کرد که دلیل آن به خاطر غلبه انگیزه معنوی در ورود و تحصیل طلاب به حوزه علمیه است؛ همان انگیزه معنوی و خدایی که در غالب طلاب علوم دینی وجود دارد.

● **سؤال سوم** به بررسی عوامل مؤثر بر افت انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه پرداخت. نتایج به‌دست‌آمده از مصاحبه با اساتید نشان داد که اساتید عوامل مؤثر بر افت انگیزه طلاب را در سه مقوله عوامل مرتبط با خود طلبه، عوامل مربوط به استاد و عوامل مرتبط با مسئولین آموزشی می‌دانند. در بین این عوامل، بیشترین عوامل افت انگیزه از دیدگاه اساتید، به مقوله عوامل مرتبط با خود طلبه (۳۳ مورد) برمی

گردد. مقوله‌های مرتبط با استاد (۱۱ مورد) و مسئولین آموزشی (۱۱ مورد) در رده‌های بعدی قرار داشتند. عامل‌های جهل نسبت به آینده شغلی (۷ بار)، عدم شناخت هدف (۵ بار) و حجم زیاد دروس (۵ بار)، بیشتر از سوی اساتید به عنوان عامل‌های افت انگیزه مطرح شده‌اند. دو عامل جهل نسبت به آینده شغلی و عدم شناخت هدف به نظر می‌رسد که به مسئله ابهام نقش که موضوعی رایج در مباحث مدیریت و توسعه نیروی انسانی است، شباهت داشته باشند. ابهام نقش موجب عدم وضوح و روشنی در رابطه با انتظارات نقش فرد می‌گردد که منجر به حس عدم اطمینان درباره ضرورت‌های نقشی خاص می‌شود که انتظار می‌رود فرد ایفا کند که در نهایت موجب افت عملکرد و بهره‌وری کارکنان می‌گردد (محمدی، ۱۳۹۵). (Kahn, Wolfe, Quinn, Snoek, & Rosenthal, 1964) که پژوهش‌های ویژه‌ای در زمینه ابهام نقش انجام داده‌اند، مدعی‌اند که کارکنانی که با ابهام نقش بیشتری مواجه می‌شوند ناخشنودی شغلی بیشتر، تنش‌های کاری بیشتر، رضایت شغلی پایین‌تر و سطوح پایین‌تری از اعتماد به نفس را تجربه می‌کنند.

● **سؤال چهارم** به بررسی عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزش تحصیلی طلاب سطح یک از دیدگاه اساتید حوزه پرداخت. نتایج به‌دست‌آمده از مصاحبه با اساتید نشان داد که بیشترین عوامل ایجاد انگیزه از دیدگاه اساتید، به مقوله عوامل مرتبط با استاد (۴۲ مورد) برمی‌گردد. مقوله‌های مرتبط با خود طلبه (۲۸ مورد)، مسئولین آموزشی (۲۶ مورد) و خانواده طلبه (۱۳ مورد)، در رده‌های بعدی قرار داشتند. عامل‌های ارتباط و همراهی خانواده با مدرسه (۷ بار)، ارائه کاربردی دروس و تفهیم فایده خواندن دروس از سوی اساتید (۷ بار)، حمایت و تشویق طلاب از سوی خانواده (۶ بار)، دادن شخصیت و کرامت به طلبه (۶ بار)، انتخاب رفیق مناسب (۵ بار)، داشتن الگوی مناسب (۵ بار)، مربی بودن استاد (۵ بار) و توجه به معنویت و توسل (۵ بار)، بیشتر از سوی اساتید به عنوان عامل‌های ایجاد انگیزه مطرح شده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که موضوع انگیزش تحصیلی موضوعی پیچیده است که عوامل متعددی بر آن تأثیرگذارند. این نتایج با یافته‌های رشید و همکاران (۱۳۹۱) همسو است که دریافتند بین عوامل فردی، عوامل خانوادگی (جز پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده)، عوامل آموزشگاهی و عوامل اجتماعی با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد و تنها توجه به عوامل فردی و روان‌شناختی کافی نیست، بلکه در این زمینه باید به مجموعه‌ای از عوامل خانوادگی، اجتماعی، آموزشگاهی و فردی توجه نمود.

نظر اغلب اساتید به عنوان کسانی که به طور مستقیم در آموزش طلاب درگیرند نشان داد که مدیران، اساتید و تصمیم گیران کلان مرکز مدیریت حوزه می بایست در جهت روشننگری و تبیین طلاب نسبت به اهداف حوزوی و ارائه الگویی مناسب، تلاش کنند. نکته دیگر اینکه حجم دروس سطح یک می بایست مورد بازبینی و اصلاح قرار گیرد زیرا فراوانی حجم دروس خصوصاً در پایه های اولیه سطح یک و همچنین نامتناسب بودن برخی مواد درسی، در کاهش انگیزه طلاب مؤثر است. این نتیجه با یافته های پژوهش مهدیه (۱۳۹۳) همسویی دارد. عواملی چون تشویق و به کارگیری برنامه های تقویت، جو مثبت کلاس، استفاده از روش های مشارکتی به جای روش های سخنرانی و توجه به نیازهای عاطفی طلاب نیز از عوامل مؤثر بر رشد و ارتقای انگیزش تحصیلی آن ها محسوب می شود.

در حالی که این کار شروع خوبی برای کسب بینش بیشتر در مورد وضعیت انگیزشی طلاب سطح یک شهر مشهد بود، جهت گیری های پژوهشی برای آینده وجود دارد که می تواند فایده فوری داشته باشد. اول از همه، این کار باید گسترش یابد تا تعداد بیشتری از طلاب مناطق مختلف کشور در نمونه آماری حضور داشته باشند. دوم، نمونه ها باید از نظر نژادی، قومی و اجتماعی و اقتصادی ناهمگن و متنوع باشند. سرانجام، مصاحبه با حداقل برخی از طلاب به ویژه طلاب دارای انگیزش بالا و پایین، برای بررسی نظر آنها نسبت به سطح انگیزشی خود به عنوان طلبه و اینکه چه عواملی بیشترین تأثیر را بر آنها داشته است، بسیار ارزشمند خواهد بود. به طور ویژه پیشنهاد می گردد با توجه به نگرش و گرایش به تحصیل در شهر قم، این موضوع در این شهر هم مورد بررسی قرار گرفته و میزان انگیزش طلاب این دو شهر را با یکدیگر مقایسه کنند. همچنین تحقیقی بر روی طلاب سطوح بالاتر حوزه نیز انجام گیرد تا مشخص شود آیا میزان انگیزش طلاب با افزایش سنوات تحصیلی، کاهش یا افزایش پیدا می کند.

تشکر و قدردانی

در پایان از همکاری و عنایت تمامی طلاب، اساتید و مدیران مدارس علمیه فاضلیه، ثقلین، گلبهار، سیادت و موسوی نژاد مشهد که در این پژوهش مشارکت نمودند و تجربیات و یافته های شان را در اختیار محققین قرار دادند، کمال قدردانی و تشکر را داریم.

- ایزدی، صمد؛ جویباری، لیلا؛ بهنام‌پور، ناصر و تقوی، احمد. (۱۳۹۳). ارتباط انگیزه تحصیلی و برخی عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان. *راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی*، ۲۱(۲)، ۴۴-۵۰.
- بحرانی، محمود. (۱۳۸۴). مطالعه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه استان فارس و عوامل همبسته با آن. *علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۲۲ (۴)، ۱۰۴-۱۱۵.
- دلیرناصر، نرگس و حسینی‌نسب، سید داوود. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان ابتدایی مدارس عادی و هوشمند شهر تبریز. *آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)*، ۸(۲۹)، ۳۱-۴۲.
- رحمانی، جبار. (۱۳۹۲). *زی طلبگی: از منش تا سبک زندگی انسان حوزوی. تحقیقات فرهنگی ایران*، ۶(۲)، (پیاپی ۲۲)، ۱۱۳-۱۴۲.
- رشید، خسرو، و ذاکری، علیرضا، و سلحشوری، احمد و کردنوقایی، رسول. (۱۳۹۱). انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه در رابطه با عوامل محیطی. *فناوری آموزش (فناوری و آموزش)*، ۷(۲)، ۹۹-۱۰۸.
- رمضانی، خسرو. (۱۳۹۶). *روانشناسی تربیتی و کاربردهای آن*. یاسوج: فاطمیه.
- روحی، قنبر و آسایش، حمید. (۱۳۹۱). وضعیت انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان. *آموزش در علوم پزشکی*، ۱۲ (۳) (پیاپی ۴۱)، ۱۵۲-۱۵۹.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). *روانشناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش*. تهران: دوران
- شعبانی، رسول، ناطقی، فائزه و فقیهی، علیرضا. (۱۳۹۷). ارزشیابی نظام آموزشی حوزه علمیه کاشان با استفاده از الگوی CIPP (مورد مطالعه: سطح یک حوزه علمیه کاشان). *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۳(۴)، ۶۷-۹۴.
- عسکری فهیمه، منظری توکلی علیرضا، منظری توکلی حمدالله، زین الدینی زهرا. (۱۳۹۹). روابط ساختاری سبک زندگی اسلامی و موفقیت تحصیلی با واسطه‌گری سازگاری با مدرسه در دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۳(۳)، ۱۲۶-۱۰۱.
- محمدی، بهنام. (۱۳۹۵). بررسی رابطه ابهام نقش با خشنودی شغلی و عملکرد شغلی با میانجی‌گری رفتارهای پویای شغلی. *ارگونومی*، ۴(۱)، ۲۰-۲۶.
- مظلومی محمودآباد، سید سعید، احرام پوش، محمدحسن، ثروت، فرخ لقا و عسکرشاهی، محسن. (۱۳۸۹). بررسی میزان انگیزش تحصیلی و ارتباط آن با رفتارهای پر خطر بهداشتی در دانشجویان پسر. *دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد*، ۱۸(۳) (ویژه نامه همایش رفتارهای پر خطر)، ۱۸۴-۱۹۰.
- موحد ابطحی، حجت. (۱۳۹۵). *آشنایی با حوزه‌های علمیه شیعه در طول تاریخ*. اصفهان: حوزه علمیه اصفهان.
- مؤمنی، منصور و فعال قیومی، علی. (۱۳۹۶). *تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS*. تهران: کتاب‌نو.
- مهدیه، حمید. (۱۳۹۳). بررسی رابطه میان انگیزش و پیشرفت تحصیلی در دو گروه از طلاب ورودی سیکل و دوره متوسطه. پایان‌نامه چاپ نشده کارشناسی ارشد رشته مشاوره و راهنمایی. مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت قم.
- ناصح، لادن؛ مردانیان‌دهکردی، لیلا و ناصح، حامد. (۱۳۹۶). بررسی انگیزه تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد. *مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۱۲ (۱ و ۲)، ۲۷-۳۹.

REFERENCES

- Brian P. An (2015) The Role of Academic Motivation and Engagement on the Relationship between Dual Enrollment and Academic Performance, *The Journal of Higher Education*, 86:1, 98-126.
- Clark, M. H., Middleton, S. C., Nguyen, D., & Zwick, L. K. (2014). Mediating relationships between academic motivation, academic integration and academic performance. *Learning and individual differences*, 33, 30-38.
- Kahn, R.L., Wolfe, D.M., Quinn, R.P., Snoek, J.D. and Rosenthal, R.A. (1964) *Organizational Stress: Studies in Role Conflict and Ambiguity*. Wiley, New York.

- Rowell, L., Hong, E. (2013). Academic motivation: Concepts, strategies, and counseling approaches. *Professional School Counseling, 16*(3), 158-171. American School Counselor Association.
- Schunk, D. H., Meece, J. R., & Pintrich, P. R. (2012). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. Pearson Higher Ed.
- Steinmayr, R., & Spinath, B. (2009). The importance of motivation as a predictor of school achievement. *Learning and Individual Differences, 19*, 80-90. doi:10.1016/j.lindif.2008.05.004
- Zaccoletti, S., Camacho, A., Correia, N., Aguiar, C., Mason, L. & Daniel, J. R. (2020). Parents' Perceptions of Student Academic Motivation During the COVID-19 Lockdown: A Cross-Country Comparison. *Frontiers in psychology, 11*, 592670. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.592670>